

4 Vakwoorden verklaren aan leken. Onderzoek naar een kader voor de ontdekking en beschrijving van woordverklaringen in teksten

Jan van der Staak

0. Inleiding

Goede verklaringen schrijven bij een vakwoord is geen gemakkelijke taak, ook al is men expert in het betreffende vakgebied. Het wordt nog moeilijker als experts dit moeten doen voor leken. Immers lang niet ieder weet hoe goede woordverklaringen er uitzien, aan welke eisen ze moeten voldoen, en hoe hij of zij een goede woordverklaring moet produceren. Vak kennis alleen blijkt niet voldoende te zijn. Naast vak kennis zijn ook eigenschappen vereist, die kunnen worden samengevat onder de termen sociale cognitie, allerlei kennis nodig om je publiek goed in te schatten, en retorische kennis over de produktie van teksten (Rowan, 1990: 316).

Verklaringen schrijven bij vakwoorden is geen incidenteel probleem. Het komt voor in alle situaties waarin wetenschappelijke kennis van wetenschappelijke kaders naar bedrijven, gezondheidsorganisaties, of openbaar bestuur moet worden overgedragen. Het komt ook voor in de communicatie naar leken, burgers, consumenten, patiënten, werknemers, enzovoorts. Met de verwetenschappelijking van de samenleving groeit ook de noodzaak van een effectieve kennisoverdracht met als onmisbaar bestanddeel de verklaring van vakwoorden.

Dat op zich is al voldoende om de mogelijkheden te onderzoeken om goede en slechte verklaringen van elkaar te onderscheiden en om de mogelijkheid van aanwijzingen te onderzoeken die schrijvers behulpzaam kunnen zijn bij het ontwerpen van effectieve woordverklaringen. Eerst dan is het mogelijk de vereiste retorische kennis te verhogen. Een noodzakelijke stap op de weg naar advisering is het vastleggen van alle mogelijke manieren van woordverklaren. Vanuit dit overzicht kan men verantwoorde keuzen doen voor empirisch onderzoek naar de effectiviteit van verklaringvarianten.

Dit artikel biedt een globaal kader waarbinnen alle vormen van woordverklaring in hun onderlinge verhouding een plaats kunnen krijgen. Zo'n kader is zowel belangrijk voor de ontdekking of identificatie van woordverklaringen in teksten als voor de uiteindelijke beschrijving van woordverklaringen. In het eerste deel van dit artikel wordt een dergelijk kader ontwikkeld. In het tweede deel volgt dan een globale beschrijving van de mogelijkheden van woordverklaring.

1. Het probleem van de identificatie van woordverklaringen

Nadere bestudering van bronnen, zoals beleidsteksten, voorlichtingsteksten, instructieve teksten, journalistieke teksten, brengt al spoedig het probleem van de identificatie van gevallen van woordverklaring in teksten. In sommige gevallen (voorbeeld 1) valt een verklaring vrij snel op en is identificatie eenvoudig.

(01) Om dit gevaar te minimaliseren schrijft de arts hem anti-coagulantia (bloedverduunnende medicijnen) voor.

In dit geval geeft de aanwezigheid van een verklaring tussen parentheses meteen achter het te verklaren woord aan, dat er sprake is van een woordverklaring. De uitdrukking tussen haakjes kan worden gezien als een kenmerk van een verklaring. In Voorbeeld 2 wordt het al wat moeilijker:

(02) In vele delen van de wereld wordt de voorraad aan landbouwgronden bedreigd door vermindering van kwaliteit. Deze komt tot uiting in bodemerosie, verdroging van weidegronden, uitspoeling en verzilting van irrigatiegronden en andere vormen van woestijnvorming.

In dit tekstgedeelte wordt de term 'woestijnvorming' op een min of meer toevallige wijze verklaard zonder dat de lezer op het eerste gezicht door zal hebben dat het hier ook om een woordverklaring gaat. Het feit van kwaliteitsvermindering van landbouwgronden wordt meegedeeld. Het feit wordt in zijn verschillende verschijningsvormen nader toegelicht. Die verschijningsvormen worden terloops aangeduid met het etiket 'woestijnvorming', waarmee dan het woord woestijnvorming is verklaard. Deze min of meer toevallige verklaring kan vele vormen aannemen en op vele manieren in een tekst worden verstopt. Dit maakt het ontdekken van woordverklaringen in teksten tot een op het eerste gezicht ingewikkeld probleem. Vandaar ook de behoefte van een kader waarin alle mogelijkheden van woordverklaren kunnen worden geplaatst.

Een mogelijkheid voor zo'n kader biedt de beschrijving van woordverklaren als taalhandeling. Op zich is dit niet nieuw. Austin (1976: 161) geeft de mogelijkheid hiertoe, evenals Searle (1980: 27). Ook Van Eemeren en Grootendorst (1984: 19ff.) claimen een taalhandeling Taalgebruiksverklaarder of in onze termen de 'woordverklaarder'. Ze constateren eveneens de noodzaak van een illocutionair handelingscomplex (Van Eemeren & Grootendorst 1982: 290ff.). Ze claimen voor de realisering van een dergelijk complex minstens twee taalhandelingen. Een voorbeeld.

(03) Het woord 'doorstroomcytometer' kan ik u het best als volgt verklaren.

Hieronder wordt een apparaat verstaan, waarmee men die chromosomen uit een oplossing van plantecellen kan halen die men aan de cellen van andere planten wil toevoegen.

Logisch gezien vereist het verrichten van de taalhandeling woordverklaren de volgende elementen:

- degene die verklaart: de schrijver;
- degene aan wie verklaard wordt: de lezer;

- wat wordt verklaard: het te verklaren woord;
- waarmee wordt verklaard: de woordverklaring.

Uit het bovenstaande voorbeeld blijkt dat een expliciet weergegeven woordverklaring de vier boven aangegeven elementen moet bevatten en bovendien de aanduiding van de complexe taalhandeling zelf, benevens een gebruikte deeltaalhandeling. In feite komt dit relatief weinig voor. Allerlei elementen kunnen vervallen terwijl er toch van een woordverklaring sprake is. Dat geldt voor de volgende elementen.

(a) *Lezer en/of schrijver blijven onvermeld.* Dit kan heel goed, bijvoorbeeld omdat het overbodig is ze onder woorden te brengen. Het is de betrokkenen wel duidelijk wie dit zijn of het is helemaal niet nodig te verklaren wie dat is. Een voorbeeld:

(04) Het woord 'doorstroomcytometer' kan als volgt worden verklaard. Hieronder wordt een apparaat verstaan, waarmee men die chromosomen uit een oplossing van plantecellen kan halen die men de cellen van een ander ras wil toevoegen.

(b) *De complexe taalhandeling blijft onvermeld.* Ook de aanduiding van het illocutionair handelingscomplex of de complexe taalhandeling kan achterwege blijven. Een voorbeeld:

(05) Onder een doorstroomcytometer wordt een apparaat verstaan waarmee men uit een oplossing van plantecellen die chromosomen kan halen, die men aan de cellen van een ander ras wil toevoegen.

(c) *Deeltaalhandelingen blijven onvermeld.* Hier kan het om een of meer deeltaalhandelingen gaan. Een voorbeeld:

(06) Het woord 'doorstroomcytometer' kan als volgt worden verklaard. Het is een apparaat waarmee men die chromosomen uit een oplossing van plantecellen kan halen, die men aan de cellen van een ander ras wil toevoegen.

Natuurlijk kan in een woordverklaring alleen (a), (b) of (c) het geval zijn, zoals in bovenstaande voorbeelden is aangegeven, maar er kunnen ook combinaties van (a), (b) en (c) optreden, zoals (a) en (b):

(07) Met een doorstroomcytometer is een apparaat bedoeld, waarmee men die chromosomen uit een oplossing van plantecellen kan halen, die men aan de cellen van een ander ras wil toevoegen.

of (b) en (c):

(08) Een 'doorstroomcytometer' is volgens mij een apparaat, waarmee men die chromosomen uit een oplossing van plantecellen kan halen, die men aan de cellen van een ander ras wil toevoegen.

of (a) en (c):

(09) Het woord 'doorstroomcytometer' kan het best als volgt worden verklaard. Het is een apparaat waarmee men die chromosomen uit een oplossing van plantecellen kan halen die men aan de cellen van een ander ras wil toevoegen.

en zelfs (a), (b) en (c).

(10) Een 'doorstroomcytometer', een apparaat waarmee men die chromosomen uit een oplossing van plantecellen kan halen, die men aan de cellen van een ander ras wil toevoegen, is in het onderzoek naar de verbetering van de gewassen van onschatbare waarde.

In het laatste geval blijven het te verklaren woord en de woordverklaring over. In een aantal gevallen kan het dan nog duidelijk zijn dat het om een woordverklaring gaat. Zo gaf voorbeeld (01) niet meer dan deze twee elementen. Toch was het duidelijk dat het om een woordverklaring ging. De aanduiding tussen haakjes gaf dit onduidelijk aan. Extra-linguïstische signalen in een geschreven tekst maken een einde aan een eventuele onzekerheid over de interpretatie van een taalhandeling.

Wanneer ook dergelijke signalen ontbreken kan er wat de interpretatie van de uiting als taalhandeling betreft een wat vage situatie ontstaan. Het enige dat nu voor de lezer in die wat vage situatie overblijft zijn twee synonieme tekstdelen of parafrazen, die alleen als verklaring functioneren kunnen, als de ene parafrase een voor hem onbekend woord bevat en de andere de voor hem begrijpelijke uitleg.

Voor de schrijver kan dit een strategie zijn die het hem mogelijk maakt de lezer verschillende interpretatiemogelijkheden te bieden en de betreffende parafrase of als uitleg te gebruiken of als stilistische variatie op te vatten, al naargelang zijn behoeften. Vooral bij massamediale teksten of bij teksten voor verschillende doelgroepen kan een dergelijke strategie goede uitkomsten bieden.

Met het illocutionair handelingscomplex woordverklaren is de ruimte gedefinieerd, waarbinnen in teksten woordverklaringen kunnen plaatsvinden. In het volgende deel van mijn voordracht volgt een globale beschrijving van de mogelijkheden waarmee binnen die ruimte kan worden geopereerd.

2. Een eerste beschrijving van kenmerken van woordverklaringen

De weg is nu open om binnen de zojuist beschreven ruimte, een nadere beschrijving te geven van de mogelijkheden. We maken onderscheid tussen drie groepen kenmerken:

- kenmerken die het illocutionaire handelingscomplex als geheel aanduiden;
- kenmerken die een deeltaalhandeling aanduiden;
- kenmerken die een te verklaren woord en een woordverklaring aangeven.

2.1 *Woordverklaringen gekenmerkt door het expliciete gebruik van het illocutionair handelingscomplex WOORDVERKLAREN*

Zoals al is aangetoond zijn er een aantal werkwoorden die alleen verwijzen naar de aanwezigheid van een taalhandelingscomplex WOORDVERKLAREN, zonder zelf direct als Woordverklarder te kunnen worden gebruikt. Het betreft het werkwoord 'verklaren' en zijn synoniemen, zoals *uitleggen, uiteenzetten, verhelderen, toelichten, adstrueren* en afleidingen ervan. Een voorbeeld:

- (11) Het woord 'doorstroomcytometer' kan als volgt worden uitgelegd. Het verwijst naar een apparaat waarmee men die chromosomen uit een oplossing van plantecellen kan halen, die men aan cellen van een ander ras wil toevoegen.

2.2 *Woordverklaringen, gekenmerkt door het expliciete gebruik van deeltaalhandelingen behorend tot het illocutionair handelingscomplex woordverklaren*

Als het illocutionair taalhandelingscomplex Woordverklarder niet expliciet wordt aangeduid, kunnen er andere taalhandelingszinnen zijn die binnen het illocutionair handelingscomplex een weliswaar beperkte functie hebben, maar die door hun aanwezigheid wel naar het volledige illocutionair handelingscomplex als zodanig verwijzen en de betreffende taalhandeling aanduiden. Het gaat om de volgende taalhandelingszinnen:

- (1) *INTERPRETEREN of een synoniem.* Deze taalhandeling heeft de functie van presentatie van de verklarende parafraze. De taalhandeling kan worden verwoord door de werkwoorden *interpreteren (als)*, of door een van de synoniemen *opvatten (als), begrijpen (als), definiëren, verstaan (als), bedoelen, zien (als), vertalen (als)* en wellicht ook *analyseren, categoriseren, beschrijven*. Ook afleidingen van deze werkwoorden kunnen de genoemde functie hebben. Een voorbeeld:
- (12) De laatste tientallen jaren is over de hele wereld gezien de woestijnvorming eerder toe- dan afgenomen. Het woord 'woestijnvorming' wordt hier opgevat als kwaliteitsvermindering van agrarisch gebied.
- (2) *NOEMEN of een synoniem.* Ook de deeltaalhandeling NOEMEN is een woordverklarder met als functie de introductie van het uit te leggen woord of begrip. De taalhandeling kan worden weergegeven door het werkwoord *noemen*, of door een van de synoniemen *aanduiden met, benoemen, namen, benamen, de naam ... geven, toekennen, het woord ... introduceren, invoeren, het etiket ... geven, rubriceren onder de naam ... , het etiket ...* en hun afleidingen. Als extra-kenmerk geldt dat de introductie van het betreffende woord kan worden geaccentueerd door toevoeging van: 'het woord "x"', 'het etiket "x"', 'de naam "x"', "x" zonder meer. Voorbeelden zijn:
- (13) De buitenste atmosfeer van de zon wordt de corona genoemd.
- (14) De buitenste atmosfeer van de zon, de corona genaamd, vertoont van tijd tot tijd vreemde uitstulpingen, die op een verhoogde zonnenactiviteit wijzen.

- (15) Deze verschijnenselen rubriceren we onder de naam 'woestijnvorming'.

'Zogenaamd', 'zogenoemd', 'zogeheten' zijn veel gebruikte afleidingen die ook het te verklaren woord introduceren. Ze kunnen zowel aan de woordverklaring voorafgaan als er op volgen. Een voorbeeld is:

- (16) Monoklonale antilichamen zouden kunnen leiden tot de ontwikkeling van de *zogeheten* magic bullets, die zieke cellen isoleren en doden zonder de naburige gezonde cellen aan te tasten.

De reeksen (1) en (2) hebben beide nog een min of meer synonieme reeks, respectievelijk (3) en (4), die niet als werkwoorden zijn te kwalificeren die een directe taalhandeling aanduiden, maar die wel verwijzen naar een taalhandeling of in dit geval naar een deeltaalhandeling binnen het illocutionair handelingscomplex:

- (3) *Betekenen, zeggen, inhouden, verwijzen naar.* Deze werkwoorden zijn synoniemen van de passieve vormen van de werkwoorden onder 2 (*INTERPRETEREN*). Ze hebben dezelfde functie: introductie van de verklarende parafraze. De semantische relatie met de werkwoorden onder (2) is niet alleen die van actief - passief, maar vooral die van ergatief - resultatief. Een voorbeeld:

- (17) Het woord 'corona' betekent de buitenste atmosfeer van de zon.

Ook afleidingen van deze werkwoorden kunnen deze functie (de verklarende parafraze presenteren) verrichten. Bijvoorbeeld:

- (18) Het woord 'corona' heeft de betekenis van buitenste atmosfeer van de zon.

- (4) *Heten.* Dit werkwoord is een synoniem van de passieve vormen van de werkwoorden onder 3, NOEMEN. Het heeft dezelfde functie: introductie van het te verklaren woord. Ook hier is sprake van de relatie ergatief - resultatief. Synoniemen zijn uitdrukkingen als: de naam 'x' dragen, het etiket 'x' dragen, enz. Een voorbeeld:

- (19) De buitenste atmosfeer van de zon heet corona.

Nader onderzoek is nog nodig, om uit te maken, welke plaats uitleghandelingen als vergelijk, voorbeelden geven, illustreren, vertellen innemen.

2.3 *Woordverklaringen alleen gekenmerkt door de aanduiding van het te verklaren woord en de woordverklaring*

Dan zijn er die gevallen van woordverklaring die alleen door de aanwezigheid van een te verklaren woord en een woordverklaring worden gekenmerkt. In fette gaat het hier om de aanwezigheid van twee parafrases, gehele of gedeeltelijke parafrases, die alleen door hun aanwezigheid een woordverklaring suggereren. Ook Maes (1990: 144) beschrijft dit fenomeen, zij het vanuit het oogpunt van coreferentiële nominale constituenten, en claimt dit verschijnsel drie functies, namelijk de realisering van identificatie met het betreffende antecedent, van cohesie of samenhang in een tekst

en de realisering van een al dan niet partieel tekstdoel, zoals het verklaren van een woord. Wil er nu van een woordverklarend effect sprake zijn, dan moet de ene parafraze het onbekende, te verklaren woord bevatten en de andere parafraze de uitleg. Pas bij een dergelijke verhouding kan er sprake zijn van een verklarend effect, dat ook door de schrijver als zodanig bedoeld kan zijn en door de lezer als zodanig opgevat kan worden.

We maken hierbij onderscheid tussen parafrases die binnen de grenzen van een zin opereren en die die zich over meerdere zinnen kunnen uitstreken. Voorbeelden van parafrases binnen de grenzen van de zin zijn:

- een naamwoordelijk gezegde dat een parafraze inhoudt van de naamwoordconstructie in het onderwerp:

(20) Woestijnvorming is kwaliteitsvermindering van agrarisch gebied.

- bijvoeglijke bepalingen, met name bijstellingen en bijvoeglijke bijzinnen:

(21) Woestijnvorming, kwaliteitsvermindering van agrarisch gebied, komt op de volgende manieren tot stand.

- niet exclusieve disjunctie:

(22) Woestijnvorming of kwaliteitsvermindering van agrarisch gebied, komt op de volgende manieren tot uiting.

Dit is zeker geen uitputtende opsomming. In feite kan elke predikaatsvorm een verklarende functie hebben door het simpele feit dat er een uitspraak wordt gedaan over het woord, ding of begrip dat als subject van de betreffende zin functioneert.

Daarnaast zijn er ook *Parafrases over de zinsgrenzen heen*. Parafrases kunnen ook over zinsgrenzen heen voorkomen en als woordverklaring functioneren. Dit wordt mogelijk gemaakt door de cohesieverschijnselen, waarvan ik hier met name twee soorten de revue laat passeren: *lexicale cohesie* en *referentiële cohesie*. Ik volg hierbij de terminologie van Halliday & Hasan (1975).

Lexicale cohesie maakt het mogelijk een nominale groep uit de ene zin in een volgende aan te duiden door hetzelfde woord, door een synoniem, door een hyperoniem of door een algemeen woord. Alleen de laatste drie kunnen een verklarende functie hebben, zoals blijkt uit de volgende voorbeelden.

(23) Grote delen van de wereld worden de laatste decennia getroffen door woestijnvorming. *Deze kwaliteitsvermindering van agrarisch gebied* komt op de volgende manieren tot uiting. (synoniem)

(24) Om kinderen met groeistoornissen te kunnen behandelen is het noodzakelijk om over groeihormonen te beschikken. Nu is *dit hypofysehormoon* slechts in een beperkte mate aanwezig. (hyperoniem)

(25) Progesteron maakt het slijmvlies verder klaar voor zijn nieuwe taak. De stof is onmisbaar voor de instandhouding van de jonge zwangerschap (algemeen woord).

Vreemd genoeg beschrijven Halliday & Hasan niet de uitgebreidere vormen, die naast hun functie in de tekstamenhang ook een verklarende functie kunnen hebben. Een voorbeeld hiervan zijn:

(26) Progesteron maakt het slijmvlies verder klaar voor zijn nieuwe taak. *De voor de instandhouding van de jonge zwangerschap onmisbare stof* wordt vandaag de dag op grote schaal in medicijnen verwerkt.

Referentiële cohesie. Hier gaat het om verwijzende woorden die naar een van de parafrases in de voorafgaande of volgende zin kunnen verwijzen en zo de gewenste relatie leggen tussen de betreffende parafrases. Bijvoorbeeld;

(27) Voor beide soorten onderzoek wordt als regel gebruik gemaakt van *allergeenextracten*. *Dit* zijn waterige oplossingen die allergeen bevatten. *Ze* worden bereid door de allergeenbron (bv. stuifmeel van gras of huidschilfers van katten) gedurende enige uren te roeren met een fysiologische zoutoplossing en het onoplosbare materiaal af te filteren.

Het thema is hier *allergeenextract*. 'Dit' en 'ze' zijn hier verwijswaarden die de cohesie bewerkstelligen. *Ze* verwijzen - 'dit' direct en 'ze' indirect - naar *allergeenextracten*. De predicaten in de beide zinnen functioneren als parafrases van allergeenextracten.

Het voorbeeld toont ook nog iets anders aan. Parafraze- en cohesieverschijnselen zijn vaak ook een indicatie voor thematisering van grotere tekstgedeelten dan een zin, bijvoorbeeld een alinea. Het thema kan in zo'n situatie gelijk zijn aan het te verklaren woord. Op die manier kan een woordverklaring uit een min of meer uitgebreide alinea of een nog grotere teksteenheid bestaan. Net zoals aan het eind van de eerste paragraaf, komen we ook hier uit op de wenselijkheid om ook grotere teksteenheden met een verklarende doelstelling aan een nadere beschouwing te onderwerpen. Dit valt echter buiten het bestek van dit artikel.

3. Conclusie

Met de beschrijving woordverklaren als illocutionair handelingsproces is in principe een kader gegeven, waarbinnen alle woordverklaringsactiviteiten binnen een geschreven tekst kunnen worden beschreven. Hier zijn alleen de zeer korte of incidentele woordverklaringen beschreven.

In verder onderzoek zal aandacht moeten worden besteed aan de meer omvangrijke woordverklaringen. Men kan hierbij denken aan wat in de Amerikaanse *technical communication*-literatuur ook wel de 'extended definition' wordt genoemd (bv. Lannon, 1985: 118ff.). Het gaat dan om verklaringen die met een definitie beginnen en dan met vergelijkingen, illustraties, voorbeelden, verhalen, beschrijvingen worden aangevuld. Daarnaast zijn er vele andere mogelijkheden, die om een nadere be-

schrijving vragen.

Een ander punt voor nader onderzoek vormt de pragmatische vaagheid van de taalhandeling. Gaat het in alle gevallen om declaratives, zoals Van Eemeren en Grootendorst hebben beslist voor de woordverklaringen in een argumentatie of gaat het ook om representatives, bijvoorbeeld in de weergave van een algemeen aanvaarde betekenis van een woord? Van den Hoven (1990) suggereert dat die vaagheid in de communicatie een functie heeft. Belangrijk is het de verschillende functies op het spoor te komen.

Literatuur

- Austin, J.L.
1976 *How To Do Things With Words*, 2nd edition by J.O. Urmson & M. Sbisà, Oxford.
- Eemeren, F. H. van, & R. Grootendorst
1982 *Regels voor redelijke discussies. Een bijdrage tot de theoretische analyse van argumentatie ter oplossing van geschillen*, Amsterdam.
- Eemeren, F. H. van, & R. Grootendorst
1984 *Speech Acts in Argumentative Discussions: A Theoretical Model for the Analysis of Discussions Directed Towards Solving Conflicts of Opinion*, Dordrecht.
- Halliday, M. A. K., & R. Hasan
1975 *Cohesion in English*, London.
- Hoven, P. J. van den
1990 'A Relation Between Semantic and Pragmatic Aspects of Conceptual Vagueness in Argumentative Discourse', Contribution to the 2nd Congress on Argumentation, Amsterdam.
- Lannon, J.
1985 *Technical Writing*, 3rd ed. Boston.
- Maes, A. A.
1990 'The Interpretation and Representation of Coreferential Lexical NPs in Expository Texts', *Journal of Semantics* 7, 143-174.
- Rowan, K. E.
1990 'Cognitive Correlates of Explanatory Writing Skill: An Analysis of Individual Differences', *Written Communication* 7, 316-341.
- Searle, J.
1980 'An Interview' in: Boyd, J. & Ferrara, A. eds.: *Speech Acts Theory: Ten Years Later*. Milano. pp. 17-27.

Vaktalige communicatie: interinstitutioneel en transdisciplinair.

Christoph Sauer

1. Probleemstelling

Wie onverwacht het woord 'vaktaal' hoort, zal in het algemeen iets in de trend van 'vakterminologie' verwachten: moeilijke lexicale eenheden, vaak van Latijnse, Griekse of buitenlandse komaf. De inspanning die men zich er voor moet getroosten, zal men herleiden tot (het ontbreken van) de voor- of vakkennis op grond waarvan vaktermen pas begrepen en adequaat gebruikt kunnen worden. Vaktermen lijken zodoende tot de afbakening van vakgebieden onderling bij te dragen. Ze beklemtonen op talige wijze de kloof tussen een bepaald vakgebied en de omringende samenleving.

Deze schets is echter niet representatief voor het recente vaktaalonderzoek (zie voor een overzicht: Sauer 1990). Dit onderzoek richt zich namelijk in steeds grotere mate op de complexe verschijnselen die zichtbaar worden zodra men de vaktalige communicatie in haar geheel gaat analyseren. Dan heeft men te maken met *gespecialiseerd taalgebruik* binnen en tussen vakken en beroepen, dat echter zijn relatie met het algemeen taalgebruik niet verloochent. Ook wordt aan verschillen in medium -spraaak of schrift- meer aandacht geschonken. Kortom, vaktalige communicatie is ingebed in en komt voort uit het voltrekken van communicatieve handelingen in de context van de beroepsuitoefening (zie Von Hahn 1983).

Een dergelijke omschrijving - onder andere af te lezen aan veel publicaties in het tijdschrift 'Special Language/Fachsprache' - probeert recht te doen aan wat men de vaktalige werkelijkheid kan noemen. Om het verschil in benadering beknopt te demonstrenen, grijp ik nog eens terug op de kwestie van vaktermen. Veelal hoort men de stelling dat de gebruikelijke vaktermen van een bepaald beroep het contact tussen de vakgenoten onderling zouden vergemakkelijken en dat met niet-vakgenoten zouden bemoeilijken. Dit is zeker ook zo. De toepassing van vaktermen kan althans deze functie krijgen. Maar hoe staat het met achtereenvolgende termengebruik, met onoplettendheid voor mogelijke communicatieve effecten en met de instandhouding van een traditie omwille van die traditie? Het recente vaktaalonderzoek hanteert daarom een ander uitgangspunt: vaktermen zijn het (vermoedelijk) voornaamste middel om de gene die deze termen tegenkomt, te verstaan te geven of hij al dan niet als recipiënt *beoogd* is (zie Kalverkämper 1987; SaNT-Werkgroep Terminologie en Opleiding 1990). Wie een relatie tussen deze termen en zijn kennis kan leggen, is beoogd recipiënt, wie niet, niet. Het doet er dan niet toe *hoe* die relatie er precies gerealiseerd wordt, als het maar tot een dergelijke "overbrugging" komt. Dit voorbeeld steunt de conclusie dat een *functionele* benadering van de vaktalige communicatie meer ruimte biedt voor gedifferentieerde vraagstellingen dan een benadering die 'vaktaal' in het verlengde van bijvoorbeeld 'geheimtaal' plaatst.